

Dounray-ætlánin má steðgast

Hon er ein lívshóttan móti feroyska samfelagnum eins og í móti hinum oyggjasamfelögum í Norðuratlantshavi og móti vesturstrond Noregs, sigur lögtingsins umhvörvisnevnd, sum nú hefur gjørt álit í Dounreay-málinum.

Føroyingar allir standa ivaleyst saman í stríðnum móti nevndu ætlan og vegna stóra áhugan manna millum fyri málinum halda vit fram at prenta álitid frá umhvörvisnevnd lögtingsins

Nýggj ætlanin fyri Dounreayverkið kallast í dagligari talu EDRP, ið merkir European Demonstration reprocessing Plant.

EDRP stendur fyri eini fleirtjóðað ætlan um framleiðslu av brennievni til snarkjartnorkureaktorar. Henda framleiðsla inniber eisini endurvinning av brúktum kjarnorkubrennievni.

Bretsku myndugleikarnir aftanfyrir EDRP-projektið eru UKAEA (United Kingdom Atomic Energy Authority) og BNFL (British Nuclear Fuel plc).

Londini, ið skulu samarbeiða um EDRP í Dounreay, eru Bretland, Belgia, Frakland, Italia og Vesturtysskland.

Ætlanin hjá hesum 5 londum fevnir um trý virki við snarreaktorum við vinnuligum endamáli.

eitt virki til framleiðslu av vanligum kjarnorkubrennievni og eitt virki til endurvinningar av brennievni til snarreaktorar burtur úr burturkastaðum brennievni frá vanligum sokallaðum termiskum reaktorum.

Sum longu nevnt frammanfyri hefur verandi Dounreay kjarnorkverk verið ríkið av UKAEA síðan 1955, og høvuðsendamálið við virkinum hefur verið hetta at gera royndir við snarreaktorum og við endurvinning og menning av ymiskum slag. Eitt endamálið við verandi virki hefur eisini verið við royndum at finna fram til eina snarreaktorprototypu til vinnulig endamálið — eitt nú til framleiðslu av streymi til idnað og húsarhald.

Bretska stjórnin stuðlar EDRP, tí stjórnin er sann-

førd um, at Bretland liggur á odda í royndum við snarreaktorum og endurvinningarvirkssemi í samband við brúkt kjarnorkubrennievni frá vanligum termiskum reaktorum.

Til ætlaða endurvinningarverkið EDRP er projekterað til at endurvinnna millum 60 og 80 tons av geislavirknum brennievni um árið, og verður EDRP sostatt 10 ferðir størri enn verandi endurvinningarvirki í Dounreay. Talan er um sera geislavirkið tilfar, sum verður flutt til Dounreay frá nevndu ætlaða reaktorin í Europa og til longu liðugt gjørda franska reaktorin Super Phenix. Ætlanin er at flyta tað geislavirkinu brúktu brennievni við serliga útgerðum skipum um Norðsjógvn til eina og hvørja havn í Bretlandi, sum enn ikki er endaliga fastlögð. Síðani

verður tilfarið flutt víðari við jarnbreyt til Dounreay.

Tá tilfarið kemur til virkið, verður tað goymt í kuldagoymslunum, av tí at hetta er tilfar, sum framleiðir nógvan hita og sum kann gerast vandamikið, um tað ikki verður kolt alla tíðina. Síðani verður tilfarið viðgjørt á serligan hátt í endurvinningarvirkinum, har ið plutonium- og urannitratin verða skild burturúr burturkastinum og konverterað til oxidir. Tá hetta arbeiðið er liðugt, eru nøgdir av sera geislavirknum leivdum eftir, og verða hesar leivdir fyríbils varðveittar í serligum goymslum á staðnum.

Síðani er ætlanin, at plutonium- og uranoxidini skulu flytast til virki, sum gera brennievnið liðugt til at nýta í snarreaktorum, og at hesin flutningur skal fara fram við flogfari beinleiðis frá flogvøllinum í Dounreay.

Bretsku kjarnorkumyndugleikarnir upplýsa, at hetta virkssemið fer alt at fara fram eftir altjóða reglum, og tað, sum verður leitt út frá EDRP, verður á sama stæði sum tað, sum í dag verður veitt burtur frá vrendi kjarnorkuverki. Myndugleikarnir siga, at teir fara at fylgja væl við og kanna umhvørvið alla tíðina, og at kanningar teirra eru nóg góðar tryggileiki móti einum hvørjum vanda fyri starvsfólkini, fyri fólkini í Norð-Skotlandi og í oyggjunum í Norðuratlantshavi.

havi.

Mótstaðan móti EDRP er stør í Orkneyggjunum og í Hetlandi. Henda mótstaða er skipað í felagsskapin Shetland/Orkney CADE, ið fær figgjartilgan stuðul frá Shetlandi og Orkney Councils. Hesin felagsskapurin hefur flestu vinnu- og yrkisfelag, býráð og oyggjaráð sum limir. CADE hefur fingið til vega meginpartin av tí skjalatilfari, ið verður nýtt í virksminum fyri at fáa bretsku myndugleikarnar til at sleppa ætlanini um EDRP. Á ráðstevnunni um EDRP í juni 1987 varð skipaður óformligur upplýsingarboðkur, kallaður NENIG. Endamálið við hesum bólk er at fáa til vega ein »stovn«, ið kann savna inn upplýsingar um EDRP og fáa hesar upplýsingar út til almenningin í Bretlandi og Norðurlondum.

NENIG er sum nevnt ein heilt óformligur »stovnur« — ein bólkur, ið ongar beinleiðis limir hefur, bert stuðul, men sum hefur eina umsiting, ið liggur hjá CADE-skrivstovuni í Lerwick. NENIG ger eitt tyðandi upplýsingararbeiði, og nevndin heldur tað vera beint, at Føroya landsstýri eins og The Joint Islands Councils (ráðið fyri Hetland og Orkneyggjar) stuðlar arbeiðinum bæði politiskt og figgjartilgt.

Áhugin fyri at steðga EDRP ætlanini er størur í Norðurlondum. Soleiðis mótmælti Tingmannaráð Útnorðs útbyggingini á fundum í Selfossi 1986 og í Tórshavn 1987.

Í Norðurlandaráðnum varð málið umrøtt undir aðalorðaskiftum 1987. Um sama mundið gjørdi norðurlendsku umhvörvismálaráðharrarnir samtykt, har teir vistu á vandan við EDRP fyri norðuratlantisku fiskivinnutjóðirnar.

Mótmæli er eisini komin frá »Veidi- og verkamannafylkingini í Norðuratlantshavi«.

Í Føroyum er áhugin stórus millum manna og sæst hetta av, at felagið Fólk Fyri Friði í november 1987 kundi handa bretska stýrinum yvir 4000 undirskriftir móti EDRP.

Landsstýrið hefur eisini reist spurningin yvir fyri donsku eins væl og bretsku stjórnini, men lögtingið var, sum tað framgongur av tingmáli nr. 79/1986, ikki nøgt við

svarið frá bretsku stjórnini.

Eisini í Noregi er mótstaðan móti EDRP stór, og Noreg hefur mótmælt hjá bretsku stjórnini, eins væl og við at lata varaumhvörvismálaráðharran luttaka sum observator á ráðstevnunni í Lerwick.

Flutningur

Undir almennari viðgerð av EDRP — tí sokallaðu »Public Inquiry« — vóru nógvir partar av EDRP-ætlanini fyri hørðum atfinningum. Spurningurin um flutningin av tí geislavirkinu tilfarinum til Dounreay skapti drúgt orðaskifti. Undir Public Inquiry kom tað fram, at myndugleikarnir, sum longu nevnt, hava hugsað sær eina av tveimum havnum. Talan kann verða um Scrabster tætt við Dounreay í Caithness ella Cromarty Firth. Og í hesum sambandi hugsa myndugleikarnir um Alness, Invergordon ella Nigg. Tað hava verið gjørdar álvarsamar atfinningar til hesar ætlanir. Ført hefur verið fram, at havnin í Scrabster er alt ov lítil og illa útbygd, og at tað tí er vandamikið at brúka hana, soleiðis sum hon er nú. Eisini hefur verið ført fram, at skal hon kunna nýtast og vera toluviga trygg, so eiga stórar úthyggingar at verða gjørdar. Viðvíkjandi Cromarty Firth, so verður vist á, at har er stórt virkssemi í samband við oljuútbunaðin, og at tað fer at vera vandamikið at nýta hetta økið sum innskipingahavn fyri geislavirkið burturkast til endurvinningar í Dounreay. Eisini hefur verið ført fram sum álvarsum atfinning, at sjálvr flutningurin yvir havið er ein stórus vandi fyri umhvørvið. Vist varð á, at flutningsvegurin er langur, heilt frá Mið- og Vestureuropa til eitt pláss, um liggur í útjaðaraðkinum av Europa. Flutningsleiðirnar koma at ganga yvir havøki við nógvari ferðslu sjóvegis og eisini yvir havøki, sum annars eru ótrygg fyri skipaferðsluna. Roknað verður við 14 sjóvegisflutningum um árið. Eisini vóru gjørdar atfinningar móti flutninginum á landi, ið helst kemur at vera eftir jarnbreyt, og vist varð á, at jarnbreytin, ið í stóðum kemur at ganga yvir hagar bryr, og annars at trupulleikar eru

